

POSTANOWIENIE

Dnia 18 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku D. O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o prawo do renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 sierpnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 30 kwietnia 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz wnioskodawczyni
kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2020 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 30 stycznia 2020 r., którym zmieniono zaskarżoną decyzję organu rentowego z dnia 4 listopada 2019 r. i przyznano ubezpieczonej D. O. prawo do renty rodzinnej po zmarłym 1 stycznia 2006 r. mężu, J. O., poczynając od dnia 31 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny wskazał, że istota niniejszej sprawy dotyczyła prawidłowości decyzji w przedmiocie prawa ubezpieczonej do renty rodzinnej po zmarłym mężu J. O. i w związku z treścią art. 70 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm.; dalej: ustawa emerytalna) koncentruje się na ustaleniu, czy ubezpieczona osiągnęła wiek 50 lat w ciągu 5 lat od zaprzestania wychowywania syna.

W sprawie sporny był sposób obliczania terminów, gdyż najmłodsze dziecko syn P. O., urodził się w dniu 30 października 1992 r., a ubezpieczona w dniu 31 października 1965 r. Sądy obu instancji odwołały się w tym zakresie do art. 92 k.r.o., art. 10 § 1 k.c., art. 112 k.c. i art. 111 § 1 k.c. uznając, że zgodnie z powyższymi przepisami pięć lat od zaprzestania wykonywania przez ubezpieczoną nad synem władzy rodzicielskiej (zaprzestania wychowywania) upływało z końcem 30 października 2015 r., o północy. Z kolei ubezpieczona ukończyła wiek 50 lat z początkiem 31 października 2015 r., tj. o godzinie 0:00. Zaprzestanie wychowywania syna P. O. oraz ukończenie przez ubezpieczoną wieku 50 lat nastąpiło więc w tym samym momencie o północy z dnia 30 października 2015 r. na 31 października 2015 r. W tej sytuacji Sądy obu instancji przyjęły, że ubezpieczona ukończyła 50 lat nie później niż w ciągu pięciu lat od zaprzestania wychowywania syna. Spełniła tym samym sporny w sprawie warunek przyznania prawa do renty rodzinnej wynikający z art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Organ rentowy w całości zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną zarzucając w podstawach skargi naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest: 1) art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej w związku z art. 92 k.r.o., art. 10 § 1 k.c., art. 112 zd. 1 k.c. i art. 111 § 1 k.c., polegające na ich błędnej wykładni i zastosowaniu, przez rozdzielenie momentu osiągnięcia przez najmłodsze dziecko ubezpieczonej pełnoletności (osiągnięcia 18 roku życia) oraz momentu zaprzestania wychowywania go przez ubezpieczoną (ustanie opieki); 2) art. 111 § 1 k.c., polegające na niezasadnym zastosowaniu tego przepisu do ustalenia momentu zaprzestania wychowywania przez ubezpieczoną dziecka uprawnionego do renty rodzinnej. Skarżący podniósł także zarzut naruszenia przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy - art. 378 § 1 zd. 1 k.p.c. polegającego na tym, że Sąd drugiej instancji rozpoznając apelację w granicach zaskarżenia nie uwzględnił zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego, co był obowiązany uczynić.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od ubezpieczonej na jego rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z obowiązkiem rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Według skarżącego wyjaśnienia wymagają następujące zagadnienia prawne: 1) czy zaprzestanie wychowywania dziecka uprawnionego do renty rodzinnej po zmarłym mężu, o którym mowa w art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej następuje z chwilą osiągnięcia przez takie dziecko pełnoletności, tj. z początkiem dnia, w którym kończy ono 18 rok życia, czy też z upływem dnia, w którym kończy ono 18 rok życia, a więc czy skutki osiągnięcia pełnoletności dla ustalenia momentu zakończenia wykonywania opieki nad dzieckiem uprawnionym do renty rodzinnej mogą nastąpić w innym momencie niż osiągnięcie przez dziecko pełnoletności; 2) czy do ustalania chwili zaprzestania wychowywania dziecka uprawnionego do renty rodzinnej, o którym mowa w art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej może mieć zastosowanie przepis art. 111 § 1 k.c., który dotyczy liczenia terminów oznaczonych w dniach.

W ocenie skarżącego potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów dotyczy art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej w zakresie ustalenia momentu zaprzestania wychowywania dziecka uprawnionego do renty rodzinnej. Wątpliwości dotyczą tego, czy zaprzestanie wychowywania dziecka uprawnionego do renty rodzinnej następuje z chwilą osiągnięcia przez nie pełnoletności, czyli z początkiem dnia, w którym takie dziecko kończy 18 lat, czy też z końcem tego dnia, a także czy możliwe jest rozdzielanie momentu osiągnięcia pełnoletności i zaprzestania wychowywania dziecka.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczona wniosła o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na dwóch spośród wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłankach, tj. występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Dla przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego konieczne jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi

powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Ponadto, istotnym zagadnieniem prawnym w rozmieleniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 maja 2018 r., I CSK

31/18, LEX nr 2508113; z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365). Powołanie się na tę przyczynę kasacyjną zakłada więc nie tylko wskazanie przepisu prawa i stwierdzenie, że - w ocenie skarżącego - wywołuje on wątpliwości. Konieczne jest również wykazanie, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, wyjaśnienie na czym one polegają, ich uzasadnienie, a także wskazanie rozbieżnych wariantów interpretacyjnych, z odwołaniem się do dotychczasowych poglądów orzecznictwa i dostępnego piśmiennictwa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, LEX nr 2497706), a w szczególności przytoczenie i poddanie analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319).

Skarżący nie zdołał wykazać występowania w sprawie powołanych we wniosku przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ sformułowane przez niego zagadnienie prawne ogranicza się do lakonicznego zarysowania wątpliwości dotyczących art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej przy zastosowaniu art. 111 § 1 k.c., z pominięciem analizy orzecznictwa i doktryny w tym przedmiocie. We wniosku brak jakiejkolwiek argumentacji jurydycznej poza sformułowaniem zagadnieniem. Podobnie rzecz się ma z przesłanką, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Skarżący ogranicza się jedynie do poglądu zaprezentowanego w tej sprawie przez Sąd Okręgowy w S. oraz Sąd Okręgowy w L. w wyroku z dnia 28 października 2015 r., VII U (...), nie podejmując jakiejkolwiek próby wykazania rozbieżności w wykładni art. 112 zd. 2 k.c. w związku z art. 70 ust. 2 ustawy emerytalnej. Podkreślenia wymaga, że zarówno przesłanka występowania istotnego zagadnienia prawnego, jak i potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów powołane przez skarżącego odnoszą się w istocie do tej samej kwestii, nawiązującej do obliczania terminów przy ustalaniu wynikającej z art. 70 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej przesłanki nabycia prawa do renty po zmarłym mężu w postaci osiągnięcia wieku 50 lat w ciągu 5 lat od zaprzestania wychowywania dziecka.

Przypomnieć trzeba, że w rozpoznawanej sprawie ustalono, iż najmłodsze dziecko ubezpieczonej i jej zmarłego męża, syn P. O., urodził się w dniu 30 października 1992 r., a ubezpieczona urodziła się w dniu 31 października 1965 r. Sąd Okręgowy, będący Sądem pierwszej instancji, dokonując oceny, czy spełniona została przez ubezpieczoną sporna wyżej wskazana przesłanka nabycia prawa do renty rodzinnej, odwołując się do przepisów art. 111 i art. 112 k.c., w następujący sposób dokonał obliczenia istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy terminów. Podniósł, że zgodnie z art. 112 k.c. termin oznaczony w tygodniach, miesiącach lub latach kończy się z upływem dnia, który nazwą lub datą odpowiada początkowemu dniowi terminu, a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było - w ostatnim dniu tego miesiąca; jednakże przy obliczaniu wieku osoby fizycznej termin upływa z początkiem ostatniego dnia. Zatem syn P. O. ukończył 18 lat z początkiem 30 października 2010 r., czyli o północy z 29 października na 30 października (o godzinie 24:00), a po północy rozpoczął 19 rok życia. Sąd Okręgowy, wbrew podnoszonej przez skarżącego we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania argumentacji, wskazał wyraźnie, że ubezpieczona zaprzestała wychowywać syna od dnia 30 października 2010 r. Następnie obliczenia wymagał termin 5 lat od zaprzestania wychowywania najmłodszego dziecka, tj. 5 lat od dnia 30 października 2010 r. Obliczenie tego terminu nastąpiło zgodnie z treścią art. 112 zd. 1 k.c. w myśl, którego termin oznaczony w latach kończy się z upływem dnia, który nazwą lub datą odpowiada początkowemu dniowi terminu. Zatem termin 5 lat liczony od 30 października 2010 r. godz. 0:00 upływał z końcem 30 października 2015 r., a więc 30 października 2015 r. o godz. 24:00. To zatem ten termin kończył się z upływem dnia. Ubezpieczona urodziła się w dniu 31 października 1965 r., a więc 50 lat ukończyła zgodnie z art. 112 zd. 2 z dniem 31 października 2015 r. o godz. 0:00. W związku z powyższym Sąd Okręgowy stwierdził, że ukończenie przez ubezpieczoną 50 lat przypada jednocześnie z momentem upływu terminu 5 lat od zaprzestania wychowywania dziecka, odpowiednio 30 października 2015 r. godz. 24:00 i 31 października 2015 r. o godz. 0:00.

W tym kontekście nadmienić trzeba, że piśmiennictwie odnoszącym się do przewidzianego w art. 112 zd. 2 k.c. wyjątku od przewidzianej w komentowanym przepisie zasady, że termin kończy się z upływem dnia J. G. przytacza następujący

przykład dla sposobu obliczania wieku człowieka: „Wyjątek od przewidzianej w komentowanym przepisie zasady, że termin kończy się z upływem dnia, a więc o północy kończącej ten dzień, został przewidziany w zdaniu drugim; wyjątek ten ma charakter bezwzględny, a jego ustanowienie w istocie oznacza ustawowe określenie sposobu obliczania wieku człowieka oraz okresów w jego życiu. Zgodnie z tym wyjątkiem osoba urodzona 28 lipca 1976 r. uzyskała pełną zdolność do czynności prawnych 28 lipca 1994 r. o godz. 0.00, a więc o północy rozpoczynającej ten dzień, jej małżeństwo zawarte w tym dniu o godz. 9.00 jest więc ważne, jeżeli zarazem miesięczny termin przewidziany w art. 4 k.r.o. – liczony według zasady określonej w komentowanym przepisie – upłynął najpóźniej o godz. 24.00 dnia poprzedniego, a kierownik urzędu stanu cywilnego nie zezwolił na zawarcie małżeństwa przez upływem tego terminu.” (J. Gudowski w: J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125), WKP 2021, komentarz do art. 112, nb. 7).

W związku z powyższym Sąd Okręgowy - wbrew twierdzeniom skarżącego - nie dokonał rozdzielenia momentu osiągnięcia przez najmłodsze dziecko ubezpieczonej pełnoletności oraz momentu zaprzestania wychowywania go, na co powołuje się skarżący konstruując występujące jego zdaniem w sprawie zagadnienia prawne oraz potrzebę wykładni przepisów.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.